

Roginer Oszkár

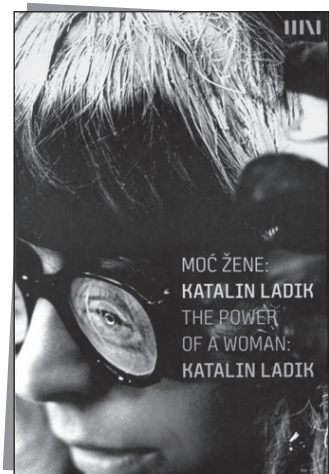
A NŐ EREJE

The Power of a Woman

Miško Šuvaković: *Moć žene: Katalin Ladik – The Power of a Woman: Katalin Ladik*. Vajdasági Kortárs Művészetek Múzeuma, Újvidék, 2010

„Ha a »művésznőről« szóló monográfiai tanulmány» egy fajta értelmezés, akkor maga a **szöveg** – a megértés és a pillantás elől tova/elillanó életformáihoz viszonyítva – az írásesemény sokadik kivitelezésének a maradványa.”¹

Az idő múlása lassan elsöpri a megbicsaklott kísérleteket, eltűnnek lassan a hatalmas dűnékben hagyott nyomok, és csak az izzó hőségben megcsillanó vándordombok maradnak meg. Az idő múlása lassan visszaemeli a kiesett időt és tereket, hogy maradandó helyet biztosítson nekik, ugyanakkor időre van szükség ahhoz is, hogy valamiről a teljesség igényével beszélni lehessen. Idő kellett a YU-mitológia lexikonának megjelenéséhez, a Szombathy-retrospektívához, és idő kellett a most tárgyalandó Ladik-retrospektívához is. Idő kellett, a mi időnk. Az újvidéki székhelyű Vajdasági Kortárs Művészetek Múzeumában az érdeklődők 2010. november 26-ától december 15-éig tekinthették meg *A nő ereje: Ladik Katalin* című retrospektív kiállítást. A látogatók fényképeket láthattak, (kép)verseket olvashattak, hangkölteményeket hallhattak, performance-okról készült archív felvételeket nézhettek meg. A kiállítás a Ladik-életmű 1962-től 2010-ig terjedő szakaszát tematizálta, különös tekintettel a szakmai fejlődésre, az általa kutatott művészeti ágak egymásra való hatására, azon mozzanatokra, amelyek tartalommal töltötték meg az évtizedből évtizedbe lépő munkásságot. Ugyanakkor a

¹ Miško Šuvaković: *Moć žene: Katalin Ladik – The Power of a Woman: Katalin Ladik*. 2010. 8.

2010. év egyik legfontosabb könyveseményének nevezhetjük a kiállítással párhuzamos, *A nő ereje: Ladik Katalin* című katalógus/monográfia megjelenését. A kétnyelvű (szerb–angol) A4 formátumú kötet szerzője Miško Šuvaković, a Belgrádi Művészeti Kar tanára.

A kötet alcíme: *A szubjektivizáció, a nő és a művészet interpretatív narratívái Közép-Európában a hidegháború és a tranzíció között*. Šuvaković, bár az életművet a monográfiák paradigmájába illő teljesség igényével közelíti meg, elsősorban a lírai újítások, a feminizmus és a performance művészeti diskurzusaiban vizsgálja. Úgy kontextualizálja az életművet, hogy nemcsak művészettörténeti, hanem politikai-ideológiai-geokulturális-gynokritikai síkokra vetíti rá, olyan metanarratívákhoz illeszti, mint az avantgárd, a posztavantgárd, a posztmodern, a szocialista realizmus, Közép-Kelet-Európa, Jugoszlávia, a szocializmus, a kapitalizmus, az öngazgatás, a folklór, a kisebbségi kultúra, a popkultúra vagy a férfi-női erotika viszonya. A kiállítási „tárgyak”, vagyis az illusztratív anyag válogatásában maga a művésznő is részt vett. Elmondása szerint így szeretett volna arra a kérdésre választ adni, hogy ki/mi is ő valójában. Járható utat kínál fel így azok számára, akik az évtizedek során rámenősen mellének szegezték a rubrikázást biztosító kérdéseket: író-e, költő-e, teoretikus-e, színész-e (...)? A kérdések sora látszólag végtelen.

A több mint 270 oldalas könyv bal oldalai következetesen a szerb, míg jobb oldalai az angol változatot tartalmazzák. A kötet legnagyobb részét a tizenegy alcímre osztott Šuvaković-féle tanulmány foglalja el, amely az életművet ezáltal tizenegy módszeres egységben dolgozza fel. Ezek között olyan tematikai tömböket találhatunk, mint a *Neoavantgárd – A szubjektivitás felszabadulása; Színészet, színház és film: A test a színpadon; Tömegmédiá és a szubjektivitás konstrukciója (Politikai következmények); Pararituálék – a performance gyakorlata; A posztmodern narratív performance-a – A testtől az alakig*. A művészetelméleti-történeti apparátus minden egységét több oldalnyi illusztratív anyag kíséri, melyben a performance-okon, színdarabokon készült fényképektől, a kollázsokon, képverseken, partitúrákon át, a kötetborítókig minden képviseltetve van. Ezek alkották a retrospektív kiállítás anyagát is. Ezután következik Miško Šuvaković Ladik Katalinnal készült több oldalas interjúja, amely a már feldolgozott anyagnak egy E./1. dimenziót ad, a címe is erre utal: *A művésznő egyes szám, első személyében*. Kellő odafigyeléssel kitérnek azokra a részletekre, amelyek az előző oldalakról lemaradtak, esetleg árnyalataikban tisztázatlanok maradtak. Beszélnek az *Új Szimposium*ról, a *Poljáról*, az Ifjúsági Tribünről, az Újvidéki Színházról, a 60-as, 70-es, 80-as évek jugoszláviai, magyarországi és európai művész(et)i mozgásokról – mindarról, ami kihatott a ladiki életműre, majd amire az valamilyen módon vissza is hatott. A 252/253. oldaltól olvashatjuk Schuller Gabriellának, *Ladik Katalin performance-airól* szóló tanulmányát,

amely már megjelent egyszer a Derék Pál és Müllner András szerkesztette *Néma? – Tanulmányok a magyar neoavantgárd köréből* című tanulmánykötetben. A kiadvány utolsó egységét pedig egy kronológiai alapú *Bio/bibliográfia* teszi ki, amely sorra veszi a köteteket és fordításaikat, a kiállításokat, a performance-okat-happeningeket, koncerteket, az évek során nyert díjakat, valamint azokat a napvilágot látott tanulmányokat, amelyek ezzel a munkássággal már foglalkoztak. A felsorolás természetesen nem teljes, és a fontosabb megállókat részesíti előnyben, a lista viszont így is hat apró szedésű oldalra duzzadt. A kötet négy korpuszát a lapok színével is elválasztották egymástól, könnyítve így a keresést, ugyanakkor vizuálisan is kiemelve a tematikai/metodológiai síkokat.

A könyv rendkívül hasznos, és egyben kézenfekvő tipográfiai eljárásokat alkalmaz. A szövegtestből ki vannak emelve a kulcsszavak, a kötet-, előadás-, performance- és filmcímek, az elemzés tekintetében jelentős és művészettörténetileg/-elméletileg fontos szókapcsolatok. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy egy, a szerb nyelvű publikációktól idegen, új gyakorlatot, bizonyos értelemben a nyelvi gondolkodás egy új irányát igyekszik meghonosítani. Šuvaković a szöveg szerb nyelvű változatában a magyar, német, francia, angol stb. nevek említésekor zárójelben mindig feltünteti az eredeti változatot is, ami a kevésbé ismert nevek esetében a visszakeresés könnyebb voltát, ezáltal a monográfia használhatósági fokát is növeli.

A kemény kötésű, minőségi lapokra nyomtatott, színes, valamint fekete-fehér fényképeket egyaránt tartalmazó és a szerintem minden további, külsőségekre vonatkozó kritériumnak megfelelő kiadvány viszont két tekintetben hiányos. A kötet szövegének elsődleges nyelve a szerb, ami teljesen érthető és indokolt; a szakmai nyitás tekintetében továbbá fontos és rendkívül előrelátó döntés a kötet második nyelveként fellépő angol fordítás, amellyel a monográfiát a nemzetközi vérkeringés részévé tették. A magyar fordítás elmaradása ugyanakkor sok helyütt hiányként mutatkozik meg. Ez többek között azért fontos, mert magyar nyelven egy ilyen összegző jellegű mű még nincs (kivétel talán az *Ex Symposion* 2010. évi 72. Ladik Kati tematikus száma, melyben szerepel egy Miško Šuvaković tollából származó írás, *A nő hatalma*), és ezzel a fordítással tovább tághatták volna az olvasók körét.

A monográfia az életművet elsősorban elméleti, másodsorban történeti keretbe helyezi, de Šuvaković a szövegbe olyan korabeli cikkeket, interjúkat, kritikákat és különféle kordokumentumokat sző, amelyek a képanyag mellett szövegszerűen is elősegítik az adott problematika betájolását. A video- és hangfelvételek, a ladiki hangköltészet, továbbá a happeningek, performance-ok dokumentumai viszont csak vonatkozászerűen, illusztrációs anyag nélkül kerültek feldolgozásra. Igaz, hogy a monográfia a retrospektív kiállítás katalógusaként jelent meg, de ahogy a képi és szöveganyag része lett a kötetnek, mellékelhetek

volna egy DVD-t is, amely a kiállításon látható egyéb, nyomtatásban nem közölhető anyagot tartalmazhatta volna.

Mindent összevetve egy valóban kitűnő, színvonalas kiadvánnyal lettünk gazdagabbak, és a monográfia, mint minden eddigi monográfia is – műfaji kötelékeit illetően – mindig a végső kanonizációt célozza meg. Zárni kíván és nyitni egyidejűleg, nyugtázni, és további kapukat kitárni a kritikai gondolkodás előtt, megszerezni mindazt, ami létrehozott. Ladik Katalin gazdag életművét ideje volt már ilyen szisztematikussággal áttekinteni, végigtapogatni azt, ami az elmúlt évtizedekben létrejött. Ugyanakkor egy olyan monográfiát kellett írni, amely az olvasóban egy pillanatra sem hagyja lankadni a tárgyalt életmű vitális, manapság is vibráló, újat létrehozni képes voltát. A kötet visszhangként éri utol az olvasót, aki a választ a XX. századból várta.